

Tööaeg ning töö- ja eraelu tasakaal kogu elu jooksul

Kommenteeritud kokkuvõte

Sissejuhatus

Alates 1980. aastatest on enamikus tööstusriikides tööajakorraldus muutunud üha mitmekesisemaks, detsentraliseeritumaks ja individuaalsemaks, mida on ühelt poolt põhjustanud ettevõtete vajadus kohaneda rohkem turupiirangutega ning teisalt suured muutused tööjõu soolises jaotuses. Samal ajal on seoses naiste osatähtsuse suurenemisega tööjõus hakanud rohkem levima mitmesugused tööajakorraldused, eelkõige osaline tööaeg. Tööajakorralduse üha suuremat mitmekesisust ja paindlikkust on siiski kasutanud peamiselt naised.

Käesoleva aruande lähteandmete allikas on Eurofoundi viies Euroopa tööttingimuste uuring, mille raames küsitleti 34 riigis enam kui 38 000 inimest. Uuringu tulemuste alusel antakse aruandes ülevaade palgatöötajate, füüsilisest isikust ettevõtjate ja üksikvanemate tööajakorralduse põhivormidest viies riigirühmas. Aruandes analüüsitakse ka palgatöö ja koduse elu seoseid, töö- ja eraelu tasakaalu küsimusi ning tööajaeelistusi kogu elu jooksul.

Poliitikataust

Euroopa 2020. aasta strateegia üks põhieesmärke on saavutada 2020. aastaks olukord, kus 20–64-aastastest töötab vähemalt 75%, mistõttu peavad paljud liikmesriigid suurendama naiste osalust tööturul. Selle eesmärgi saavutamiseks peavad eriti liikmesriigid, kus naiste tööhõive on väike, rakendama poliitikameetmeid, mis aitavad töö- ja eraelu kogu elu jooksul paremini tasakaalustada. Töö- ja eraelu tasakaalu aspektid on omakorda seotud tähtsate küsimustega, mida arutatakse praegu Euroopa Liidu tööaegade direktiivi läbivaatamisel, näiteks pikk tööaeg, töötamine õhtul või öösel ning hüvituseks antava puhkeaja korraldus. Teisisõnu näib, et Euroopa Liidu tööhõivestrategie jaoks on oluline mõista tööajakorralduse ja tööttingimuste keerukat vastasmõju.

Euroopa tööttingimuste analüüsimine töötaja kogu elu jooksul sugude ja riikide kaupa aitab leida ka liikmesriikides esinevaid võimalikke takistusi ja raskusi. Samuti aitab see tähelepanu juhtida poliitikareformidele, mis aitaksid saavutada Euroopa tööhõive-eesmärke.

Peamised tähelepanekud

Tööaeg

Keskmine tööaeg on eri riikides erinev, näiteks töönädala keskmine pikkus Türgis ja Madalmaades erineb ligi 20 tundi.

Tervikuna on riigi töönädala pikkus negatiivses korrelatsioonis naiste tööhõive määraga. Kui paar erandit välja arvata, kehtib reegel, et mida suurem on naiste osalus tööhõives, seda lühem on keskmine töönädal.

Füüsilisest isikust ettevõtjate töönädal on keskmiselt pikem (44,8 tundi) kui palgatöötajatel (38 tundi), mille põhjus võib olla, et esimeste suhtes tavapärased tööaja õigusaktid ei kehti.

Ka sugude lõikes on töönädala pikkus väga erinev: EL 27 liikmesriikides töötavad mehed nädalas keskmiselt 40,2 ja naised 35,4 tundi.

Tööaja jaotamine on rohkem levinud naiste kui meeste hulgas. Naiste tööaega mõjutab väga tugevalt eluetapp. Kõigis eluetappides on naiste tasuline tööaeg lühem kui meestel.

Kõigis riigirühmades lüheneb lapsi kasvatavate naiste tööaeg ja samal ajal suureneb oluliselt tööaja erinevus sugude lõikes.

Uuringus hõlmatud Põhja-Euroopa ja liberaalse turumajandusega riikides (Eesti, Iirimaa, Ühendkuningriik) on naiste tööaegade varieeruvus ja ka tööaja sooline erinevus suurem. Samas töötab Põhjamaades rohkem edasi ka lapsi kasvatavaid naisi.

Töö- ja eraelu tasakaal ning tööajaeelistused

Ligi 80% uuringus küsitletutest vastas, et on oma töö- ja perekonna- ning muude sotsiaalsete kohustuste tasakaaluga rahul või väga rahul. Meeste hulgas on rahulolu pisut väiksem kui naiste hulgas.

Peale Põhjamaade on kõigi teiste riigirühmade naistel suuri raskusi töö- ja pereelu ühitamisel. Töö- ja eraelu tasakaalu võivad aidata parandada peresõbralikud tööajad. Lapsi kasvatavatel vanematel on töö- ja pereelu ühitamisega siiski rohkem raskusi, isegi kui nad saavad oma tööaegu ja muid tingimusi ise kujundada.

Ligi 40% töötajatest tahaks oma praegust tööaega muuta. Nii mehed kui ka naised sooviksid, et nende täistööaeg oleks lühem.

Tööajaeelistused varieeruvad elu jooksul väga tugevasti. Eriti eelkooliealisi lapsi kasvatavad emad soovivad isadest rohkem, et nende tööaeg oleks lühem.

Palgata tööaeg

Igas eluetapis teevad töötavad naised jätkuvalt meestest rohkem tasuta kodu- või hooldustöid. Kõige väiksem on see erinevus Põhjamaades ja kõige suurem Mandri-Euroopa ning Iõunapoolsetes liikmesriikides.

Kui see erinevus kõige väiksem noortel ja eakatel, suureneb see oluliselt laste kasvatamise ajal, kui naised teevad kodu- ja hooldustöid kaks korda kauem kui töötavad mehed.

Laste kasvatamisel väheneb töötavate naiste tasuline tööaeg nelja tunni võrra ja tasuta tööaeg 25 tunni võrra. Meeste tasuta tööaeg suureneb samas 12 tunni võrra.

Põhjamaades on tööaja sooline erinevus kõige väiksem ka perekonna koosseisu ja struktuurimõjusid arvestades. Seda võib seostada soolise võrdõiguslikkuse aktiivse süvalaiendamisega ja meetmetega, mis aitavad lapsevanematel saavutada paremat töö- ja pereelu tasakaalu. Selliste meetmete näitena on loodud kvaliteetseid riiklikke lasteaedu ja eakate hooldusteenuseid ning võimalust tööaega paindlikult korraldada kogu elu jooksul.

Poliitikasoovitused

Euroopa 2020. aasta strateegia õnnestumine sõltub kõige rohkem sellest, kui hästi suudetakse Euroopa tööturul integreerida naisi. Tähtis on suurendada nii naiste osalust kui ka tööaegu.

Enamikus riikides jääb naiste tööturule integreerimise kõige keerulisemaks perioodiks ka edaspidi laste kasvatamise aeg. Naiste osatähtsuse suurendamine tööhõives nõuab poliitikameetmeid, mis soodustavad töö tasakaalu pereelu ja sotsiaalsete kohustustega, eriti riikides, kus naiste tööhõive on väike.

Selles osas näivad Põhjamaade töötavad mehed ja naised olevat oluliselt paremas olukorras, mis on kahtlemata seotud nende riikide institutsioonilise ülesehitusega, mis edendab sugude vahel võrdsemat ajajaotust. Poliitika kujundamisel on oluline käsitleda ajajaotust tervikuna (st arvestades nii tasulist kui ka tasuta tööd) ja tööaja jaotumist kogu elu jooksul.

Vaja on poliitikameetmeid, mis vähendaksid sugude erinevust nii palgatöös kui ka tasuta kodu- ja hooldustöodes. Tähtsad on ka võimalused kujundada tööaega elu jooksul peresõbralikult ja paindlikult.

Ette teada olevad tööajad ja iseseisvus tööaegade kujundamisel annavad töö- ja eraelu tasakaalu suhtes häid tulemusi, tööandjate loodud tööajapaindlikkuse meetmed ja ebatüüpilised tööajad aga halbu tulemusi.

Ligi 15% EL 27 liikmesriigi meestöötajatest ja 7% naistöötajatest töötab nädalas vähemalt 48 tundi. Arvestades pikkade tööaegade kahjulikke mõjusid, tuleks võtta poliitika- ja õigusmeetmeid, mis tagavad tööajanõuete range täitmise.

Lisateave

Aruanne *Working time and work-life balance in a life course perspective* („Tööaeg ning töö- ja eraelu tasakaal kogu elu jooksul“) on avaldatud veebilehel <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1273.htm>.

Lisateave: Greet Vermeylen, teadusjuht
gve@eurofound.europa.eu.